

Reportatge

Per primera vegada es presenten a València Comediants, el grup teatral més polifacètic i més extrovertit dels Països Catalans. Gent de feina callada i constant, en les últimes setmanes han sortit als diaris de les Espanyes perquè han aconseguit trasbalsar les tranquil·les aigües en què l'administració fa moure la cultura i el teatre. Els Comediants vénen d'Andalusia, on els han posat verds bisbes i polítics, i han hagut de necessitar «protecció» policíaca per a representar els seus *Dimonis* pels carrers de Granada...

Segur que han gaudit, els Comediants... Van fer els *Dimonis* després de passejar amunt i avall el seu *Sol solet*, un espectacle amable, juganer i embadalidor. Com el iaio Buñuel, que quan li alabaven molt una pel·lícula les autoritats, ja fossin els crítics o els tribunals religiosos, feia la següent en un sentit absolutament contrari, Comediants van concebre els *Dimonis* d'una manera semblant: prou d'afalagar el públic, ara toca proposar-li una renovació total de les estructures mentals i culturals, i, si ho accepta, és extroversió, i si n'hi nega, l'espectacle és agressió. I s'ha demostrat que la dreta, a Granada, s'ha vist, s'ha sentit agredida. I com sempre passa, ha anat d'una cosa a una altra sense transició: «No es pot permetre que Espanya sigui catalanitzada», va dir el portaveu d'Alianza Popular a l'Ajuntament de Granada. Les associacions catòliques de la ciutat van arribar a convocar un Rosari de «desgreuges» encapçalat per un home amb un crucifix. El Rosari va a cabar com el de l'aurora, amb un ferit i tot. Comediants no devien donar crèdit als seus ulls: allò era més autèntic que els seus espectacles!!! El següent reportatge és una aproximació a la trajectòria i forma de vida de grup, fet al seu centre neuràlgic, la «Villa Soledad» de Canet de Mar.

Comediants: la subversió és encara al carrer

Mercè IBARZ

Comediants porten a València un programa especial del seu ric repertori: una barreja de dos espectacles recents, el *Sarau* i els *Dimonis*. Prepareu-vos per a la màgica nit del solstici d'estiu, perquè el que us proposen aquests sonats de la vida no és altra cosa que «una festa a l'infern», i les mantes i els prejudicis que tingueu sobre la mansió de les flames seran només cosa vostra, perquè els Comediants no rebutgen res de la vida quan aquesta passa al carrer.

La tradició de les festes populars s'ha convertit en l'arrel mare de Comediants, grup que des de 1971 és una de les peces clau de la vida cultural catalana. No és aquesta última l'rase una etiqueta tòpica per a parlar d'un grup de gent que fa teatre amb èxit, sinó una realitat comprovable: en els últims anys del franquisme i en els de la transició, Comediants van crear una verdadera infraestructura perquè, tossuts de mena, no van parar de fer *bolos* per tots els nobles de Catalunya; van sortir a l'estranger —on, una vegada més, van ser vertaderament reconeguts, molt més del que ho eren per la mirada crítica teatral barcelonina— i, actualment, la seva casa a Canet de Mar (el Maresme) és una verdadera ambaixada cultural internacional.

Els veureu o els intuireu sota les disfresses i els caps-grossos, ballareu la seva música i podreu fins i tot al·lucinar amb les seves visions. Han passejat els seus espectacles per tot Catalunya, per bona part d'Espanya i per una àmplia geografia que recorre França, Itàlia, Iugoslàvia, Països Nòrdics, Austràlia,

Japó, Estats Units, Veneçuela i Cuba. Els europeus, especialment italians i francesos, els adoren. I, mentrestant, ells norriés somien en Canet.

«Villa Soledad» és actualment el quarter general de Comediants. El jardí privat més bonic del Maresme envolta la casa, on, en dos blocs, el grup ha aconseguit finalment una habitació pròpia per a cadascun dels seus actuals vint-i-dos components, amples tallers per a la confecció de tot el seu múltiple material i sales per a produir la catarsi creativa. La

Paca, que actualment porta l'entramat administratiu del grup, en fa de guia per «Villa Soledad» un diumenge al matí en què tots els Comediants descansen de la dura setmana de representar *Alè* a Barcelona. Fa un any que estan a la Vila, que és envoltada de 2.000 m² de jardí, al fons del qual els tallers del grup donen vida a màscares, vestuaris i tot el necessari per als seus polimòrfics espectacles. «Ens fem també els baguls per anar de viatge», fa la Paca. Comediants arriben a València després de dos mesos de gira per Andalusia, cosa fàcil de dir, però que en realitat representa que «per

primera vegada un grup de teatre ha fet un circuit que fins ara no havia fet ningú, un circuit que lliga les vuit províncies andaluses i que a partir de nosaltres queda obert per als qui vinguin després».

En Joan Font, el més antic dels actuals Comediants i en bona part l'ànima del grup, explica, mentre un munt de gent dinem aquest diumenge a Canet —canelons, vedella amb suc, pastís, fruita i cate—, que les dificultats econòmiques i de tot tipus amb què Comediants s'ha trobat des que va néixer enca-

de teatre ara tan coneguda a Catalunya com Albert Boadella, Pep Montanyès, Xavier Fàbregas, M. Aurèlia Capmany i Albert Vidal. El grup, fill directe d'Els Joglars, presentà *Non plus plus*, concebut com a ruptura amb el teatre tradicional i de missatge que es practicava aleshores en els escenaris catalans. «No sabíem què volíem», recorda Joan Font, «però ràpidament vam trobar el desllorigador, en donar una nova dimensió als elements populars, especialment les processons i les festes majors.» I, en aquest sentit, han creat amb els anys una escola tan ferma, que amb *Dimonis* han pogut recuperar aquesta figura central del folklore, durant anys arraconada. Des de l'any passat, en què van estrenar l'espectacle, uns altres catorze grups de teatre ambulants i al carrer fan ara *Dimonis* a Catalunya.

Tornem als inicis de Comediants. Per una qüestió d'horari, la sala on es representava *Non plus plus* tancava abans que l'espectacle, amb el ball final, acabés. Van decidir fer el ball al carrer, i el grup va descobrir les possibilitats dels espais oberts. Encara s'havien de resoldre, però, moltes coses: el segon espectacle, *Catacroc* (1972-1974) divideix el grup. Per als uns, allò era teatre infantil que portava els Comediants en una direcció massa rígida; per als altres, no hi havia barreres tan establides entre teatre per a grans i teatre per a nens. Altres coses s'hi barrejaven: una part del grup es cansava de Barcelona i, a més, volien viure tots plegats, com a forma de donar sortida a espectacles que vertaderament representessin els desitjos creatius de tots i cadascun dels Comediants.

13 anys al peu del canó

Comediants xifren en el 1971 el seu primer any de vida, l'any de la primera aparició davant el públic. Eren aleshores vuit persones; sortien del Centre d'Estudis d'Expressió que havien posat en dansa gent

A principis de 1975, quan el grup ja s'ha dividit, el nucli que farà els actuals Comediants es trasllada a Canet de Mar (el Maresme). «Tot va ser una mica sense adonar-nos-en», recorda la Paca, «haviem vingut a fer un *bolo* a Canet, on hi ha el vell teatre Odeón. Vam proposar a la cooperativa que aleshores el portava que nosaltres podríem condicionar el local si ens el deixaven per a assajar. Van acceptar, i nosaltres, sense pensar-ho més, vam venir a viure a Canet.» Els antics del grup recorden, amb ganes però sense nostàlgia, aquells temps, en què, a més de Comediants, en un petit espai vivien també els de la Companyia Elèctrica Dharma. Tots plegats feien teatre arreu de Catalunya i, ja aleshores, de l'Estat espanyol. Des de 1973, Comediants feia gires per Castella, Extremadura, Andalusia, Galícia i el País Basc. El final de Franco s'albirava, i les festes populars són renovades, i ressuscitades si cal, a Catalunya especialment. Comediants-Dharma es llencen de ple al carrer amb l'espectacle *Moros i cristians-Espectacle-Taller* (1975), amb el públic creant les pròpies disfresses amb qualsevol material. La col·laboració amb la Dharma dura una mica més d'un any, i des d'aleshores una part del grup fa i toca la música de cada espectacle.

El 1976 és l'any televisiu de Comediants. Setmanalment van fer un espectacle, sempre diferent, per a la cadena catalana de TVE. El programa, *Terra d'es-cudella*, ha quedat com a modèlic en el seu gènere, i els crítics teatrals i culturals el consideren a Catalunya com una de les experiències més importants que han fet Comediants,

precisament quan la crítica encara no els feia cas i quan el treball televisiu era també força menystingut. No per això Comediants deixa de banda la creació d'espectacles: *Plou i fa sol* és d'aquest mateix 1976, i per primera vegada ja no es fa distinció entre els públics. Comediants estan ja segurs del seu camí.

Teatre internacional a Canet

Des del record, tot sembla molt planer, però no ho era aquell 1976-1977 per als Comediants, que travessaven èpoques dures de suportar per a un conjunt de vint persones, el treball de les quals no era sempre apreciat. La crítica no els considerava perquè, això del teatre al carrer, no sabia com classificar-ho. D'altra banda, Comediants havia fet una tria clara: moure's fora de Barcelona, treballar pels pobles. Ara tot això els és reconegut: ells han obert el mercat de *bolos* de Catalunya, el mercat de treball de què després s'han beneficiat molts altres grups teatrals. Però aleshores l'empenta per a continuar, aquell 1977, els va venir de dos importants grups de teatre estrangers, el Bread and Puppet i l'Odin Teatret.

El Bread, dels Estats Units, i l'Odin, de Dinamarca, treballaven en la línia de Comediants des de feia temps, i els tres grups estableixen a partir de 1977 una fructífera col·laboració, amb periòdiques estades del Bread i l'Odin a Canet, que donaran confiança i cohesió interna als Comediants i al seu treball. Xavier Fàbregas ha escrit que «el Bread and Puppet va transformar les processons, portant-les del terreny polític al religiós. Els Comediants fan un altre pas i les porten al terreny lúdic, és a dir, transformen la processó

religiosa en cercavila». L'Odin Teatret, dirigit per l'italià Eugenio Barba, va significar per a Comediants la participació en trobades internacionals de teatre al carrer i, especialment, l'inici de les fructíferes relacions que des de 1977 han mantingut els Comediants amb Itàlia.

Els italians queden tan enamorats de Comediants, que el 1980 els és encarregada l'organització de l'obertura del Carnaval de Venècia durant dos anys, 1980 i 1981. El grup aprofita l'ocasió per a estudiar profundament les tradicions medievals en què s'inspira el carnaval i que en bona part han recollit en *Dimonis*: dotze porcs i un bou que simbolitzaven els cardenals i el papa. El 1980 fan també una gira per Islàndia, que els dona nous elements per a la seva imaginativa fantasia. En aquest sentit, el grup —diuen tant Joan Font com Paca Solà— «no aprofita el folklore, és folklore. I encara que el procés de creació no és gens intel·lectual, no rebem cap documentació, història, tradició oral...» Es declaren enamorats de Fellini i devoradors dels llibres del folklorista Joan Amades.

Les gires a l'estranger es succeeixen sense interrupció per Comediants, que poden així guanyar-se la vida. Però el grup continua alimentant la seva idea central: diversificar-se, obrir nous camins, donar empenta a tots els grups de teatre que a Catalunya sobreviuen com poden. L'any 1982 prenen al seu càrrec l'organització de la II Fira de Teatre al Carrer a Tàrraga, on acudeixen grups catalans, espanyols i estrangers que actuen a meitat de preu per ser amics de Comediants. L'any passat van ser 100

els grups i no seria d'estranyar que el nombre —de grups, o de dies— augmentés aquest pròxim mes de setembre, en què es farà la tercera edició de la Fira.

L'apoteòsic 1983

Els Comediants que ara arriben a València coneixen una de les seves millors temporades, després d'un apoteòsic any 1983 en què van veure aconseguides algunes de les seves il·lusions: fer coses molt diferents. L'espectacle *Sol Solé* va donar pas a un disc i, especialment, a un llibre-espectacle (Edicions de l'Eixample) que és un èxit de vendes i una sorpresa rara l'altra a través de les seves pàgines, per on surten un sobre de perfum, ulleres per a veure en relleu, retallables, un teatri d'ombres, un ventall de paper multicolor...

Després del llibre, Comediants preparà a Itàlia un treball per a la sèrie de TV de la RAI sobre Don Quixot, que ha dirigit Maurizio Scaparro, director del Teatre d'Europa. «Vam fer el capítol de l'estada del Quixot a Catalunya —expliquen els Comediants— i el vam fer a la nostra manera: el Quixot veu per primer cop el mar, una llibreria, veu un cap-gros i un carnaval. La disbauxa és total, i, gràcies a l'entesa amb el director de la sèrie, és un dels treballs més creatius i del qual estem més contents.» El cine, la televisió, el video, cada vegada els interessen més «perquè s'ha de provar tot, tot té la seva manera d'expressió».

Acabat el Quixot, durant dos mesos pareixen *Alé* —estrenat primer a Brussel·les i a París i, a

l'abril de 1984, a Barcelona—, el seu primer espectacle en interior des de tants anys, que la crítica ha definit com a acte sacramental modern. Després de participar i clausurar el Festival de Teatre d'Avinyó amb *Dimonis*, de la Fira de Tàrraga, de l'actuació a les festes de la Mercè a Barcelona, Comediants van fer l'octubre de 1983 una temporada a Madrid, a la qual va seguir la concessió del Premio Nacional de Teatro, del Ministeri de Cultura. Un any apoteòsic que, en el fons, no va canviar gaire els ritmes del grup de Canet: «Hem preparat *Atè* amb grans dificultats econòmiques que, si no fos perquè ja hi estem acostumats, ens haurien pogut. Cert que és una coproducció de la Generalitat, però ha estat molt difícil i ha sortit només perquè el grup té molt interioritzat quin és el procés creatiu: es parteix de zero i ningú no t'ajuda mentre prepares l'espectacle, és un procés catàrquic de 22 persones prenyades que fan plegades una criatura.»

D'amor i altres històries

Comediant es presenten com a «actors passionals, no pas tècnics» i defineixen la seva forma de treball com «un procés que surt de les necessitats globals del grup i de la flipada col·lectiva». Viuen tots plegats perquè «funcionem més per instint que per intel·lectualisme. Ha passat més d'una vegada que a Canet ha vingut algú que volia integrar-se al grup i ningú no li ha dit ni si ni no, i al cap d'un any ja havia trobat el seu lloc i que podia aportar a la companyia». Aquest és el cas de l'actriu **Matilde Muñoz**, el músic **Ramon Calduch jr.** i el tècnic **Julio Martín**. S'entén també que el procés creatiu dels Comediants té un preu molt alt per als seus components, una exigència física i una disponibilitat mental a tot drap. **Joan Font** i **Paca Solà**, dos dels fundadors, hi

estan d'acord: «Treballem quasi sempre al límit en el qual sempre estem d'acord: fer l'espectacle que ens hem proposat.» Ser un Comediant és, doncs, participar d'una forma de vida.

A més de Joan i Paca, dels fundadors queden **Jordi Bulbena**, dissenyador plàstic dels espectacles i d'altres realitzacions com el llibre *Sol Solet*, i **Angeleta Julian**, actriu que fa uns anys patí un greu accident treballant a Mallorca i que aglutina encara més el grup des de la seva recuperació total, en certa forma possible només gràcies a la compacta solidaritat de la companyia.

Generació pont de Comediants són **Jaume Bernadet**, actor i entusiasta ensumador de nous espais per a treballar; **Quimet Pla**, actor i músic extraordinàriament creatiu, **Andreu Sánchez**, actor puntal i encarregat dels

tallers de confecció, i **Joan Segura**, encarregat de l'estructura tècnica dels espectacles.

Comediants s'han format també a través d'històries d'amor, com les que han portat a Canet quatre dones: **Jin Hua Kuan**, una sarda de pare xinès que els va conèixer a Itàlia i que ara és una de les actrius; **Magga Arnardotir**, islandesa que va trobar el grup a Dinamarca i és des del 1981 una dels músics i també una de les presències físiques més atractives; la italiana **Anna Lingua**, també músic, i la catalana **Anna Muñoz**, actriu provinent del món de la dansa.

Quim Mas, el músic més antic del grup Ton Girona, que hi arribà per a fer fotos i s'hi ha quedat com a actor i acròbata, i **Jordi Golmayo**, bateria, són els altres Comediants, als quals també s'han de sumar dos cuiners i dues administratives.